

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

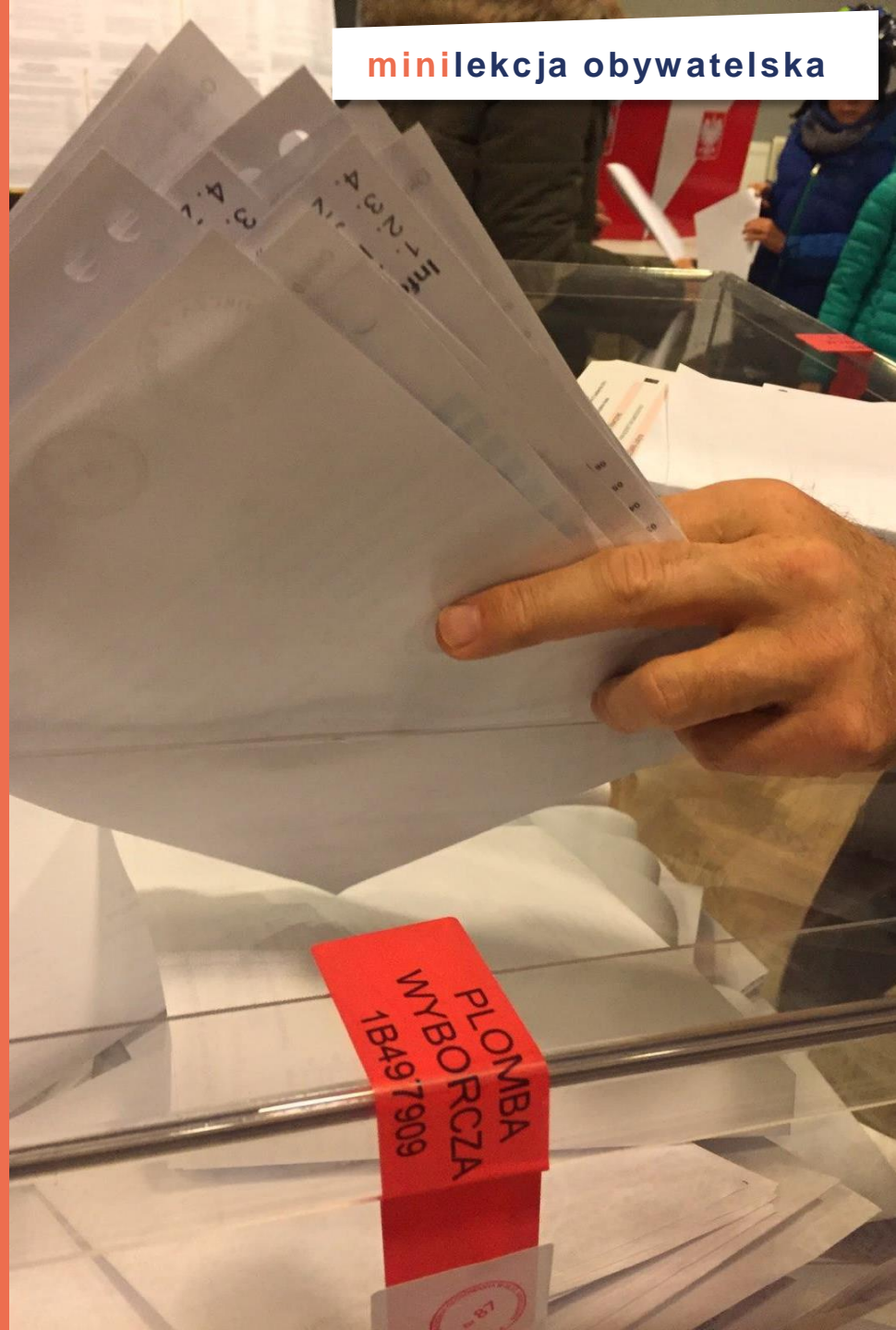
Demokracja to znacznie więcej niż wybory

Wyjaśnij
politykę

KOSS oraz Przewodnik
obywatelski

minilekcja obywatelska

Polecamy nasze podręczniki do WOS-u

do szkoły
podstawowej
i ponadpodstawowej

Więcej informacji na:

- koss.ceo.org.pl/
- [koss.ceo.org.pl/facebook](https://www.facebook.com/koss.ceo.org.pl/)

Demokracja to...

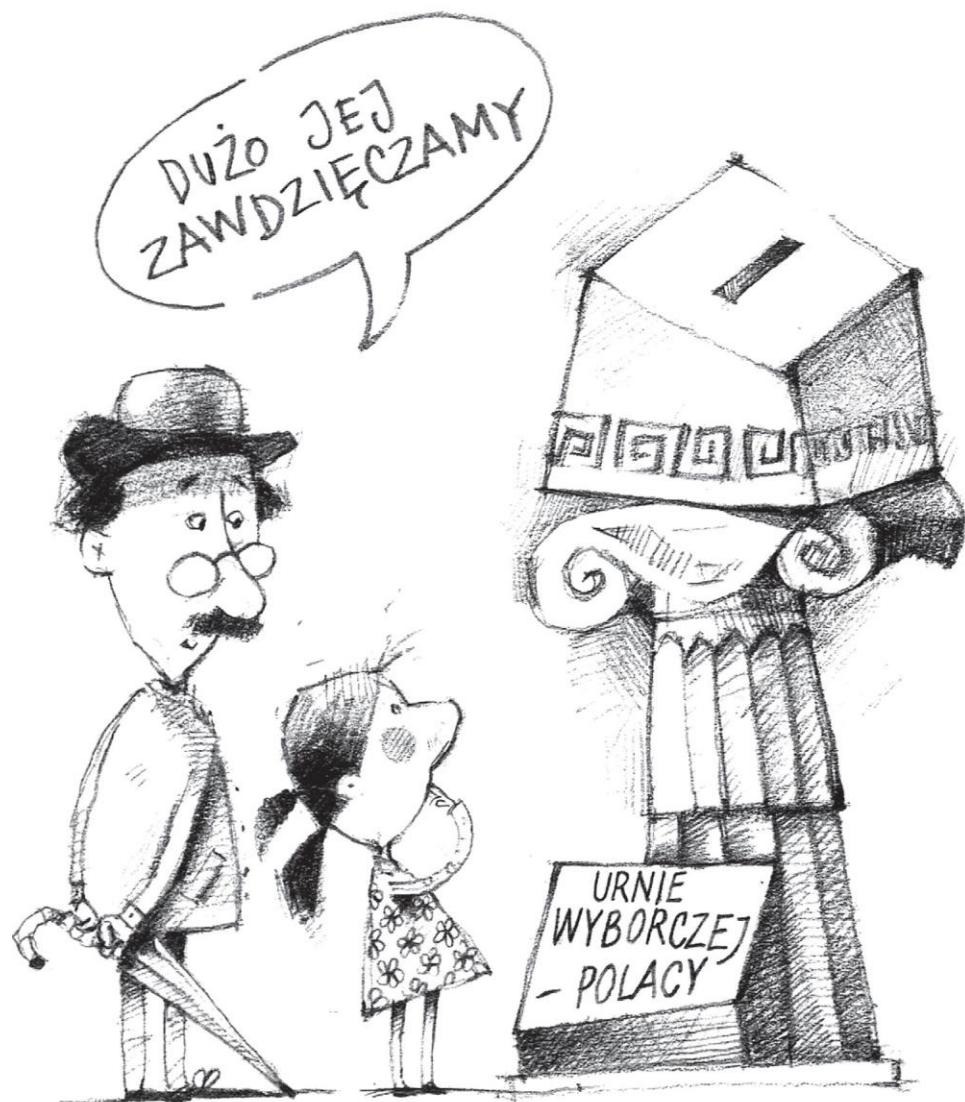
ustrój, w którym
władza należy do
ludu, pojmowanego
jako ogół obywateli

(zasada
suwerenności
ludu).

Na naszej lekcji zastanowimy się, jak ta zasada realizowana jest w praktyce.

Czy rację mają ci, którzy mówią, że lud jest suwerenny tylko przez chwilę, w czasie wyborów?

Na lekcji
będziesz szukać
odpowiedzi
na pytania:

- W jaki sposób w demokracji lud podejmuje decyzje?
- Jakie są zalety demokracji bezpośredniej, a jakie wady?
- Czy można powiedzieć, że demokracja bezpośrednia to „lepsz” wersja demokracji?
- Jakie są zalety demokracji przedstawicielskiej, a jakie wady?
- Co to znaczy, że przedstawiciel odpowiada przed wyborcami? Jaką kontrolę powinni mieć wyborcy nad swoim przedstawicielem?

A po lekcji
będziesz
potrafił(a):

- wymienić typy demokracji (bezpośrednia i przedstawicielska, większościowa i konstytucyjna) oraz wskazać różnice pomiędzy nimi
- wskazać najważniejsze zasady obowiązujące w demokracji (większości, pluralizmu i poszanowania praw mniejszości) oraz wyjaśnić, na czym one polegają.

Kilka słów o autorze

Łukasz Pawłowski

absolwent Wydziału Psychologii oraz Instytutu Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego. Doktor nauk społecznych. W latach 2013-2020 sekretarz redakcji, a następnie szef działu politycznego tygodnika „Kultura Liberalna”. Autor książki *Druga fala prywatyzacji* [2020]. Obecnie publicysta i doradca polityczny. Zajmuje się polityką polską i amerykańską. Współprowadzi „Podkast amerykański”.

A mob invaded the U.S. Capitol on Jan. 6 in Washington. The event has served as a propaganda coup for the far right.
James Andrew for The New York Times

Chodzić na wybory

1. Jak sądzisz, dlaczego tak wielu ludzi nie chodzi na wybory? Co należałoby zrobić, by zmienić tę sytuację?
2. Czy twoim zdaniem politykom biorącym udział w wyborach powinno zależeć na wysokiej frekwencji?
3. Jakie działania mogą podejmować politycy, obywatele i organizacje pozarządowe, aby zwiększyć frekwencję?
4. A czy mogą ją zmniejszyć? Czy spotkałeś(łaś) się z czymś takim?

”Wiele waży głos ludu, wielka w nim potęga”

Ajschylos (525–456 p.n.e.), tragediopisarz grecki

”Nawet gdyby każdy obywatel Aten był Sokratesem,
każde zgromadzenie ateńskie wciąż byłoby motłochem”

James Madison, Alexander Hamilton, ojcowie założyciele Stanów
Zjednoczonych, cyt. za *Eseje polityczne federalistów*,
Wydawnictwo Znak, Kraków 2003

Wyjaśniaj
politykę

KOSS oraz Przewodnik
obywatelski

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

Wyborcze przymiotniki

powszechne

bezpośrednie

tajne

równe

proporcjonalne

Wybory powszechne

prawo głosowania mają wszyscy obywatele danego państwa

czynne prawo wyborcze mają wszyscy obywatele, którzy ukończyli 18 lat, oraz nie są ubezwłasnowolnieni albo pozbawieni praw publicznych

biernie prawo wyborcze mają wszyscy obywatele, aby jednak kandydować na posła muszą mieć ukończone 21 lat, na senatora – 30 lat, a na prezydenta – 35

władze publiczne mają obowiązek ułatwić wszystkim udział w wyborach.

Wybory bezpośrednie

obywatele wybierają swoich przedstawicieli bezpośrednio

Kodeks Wyborczy dopuszcza jednak głosowanie przez pełnomocnika.

Kodeks Wyborczy

Art. 54. § 1. Wyborca niepełnosprawny o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych może udzielić pełnomocnictwa do głosowania w jego imieniu w wyborach, zwanego dalej „pełnomocnictwem do głosowania”. (...)

§ 3. Przepis § 1 stosuje się również do wyborcy, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 60 lat.

Wybory tajne

władze publiczne mają obowiązek zagwarantować odpowiednie warunki (np. anonimowe karty do głosowania, kabiny z kotarami w lokalach wyborczych), umożliwiające poufność wyboru

wyborcy mają obowiązek utajnienia swego głosu w momencie głosowania.

Dlaczego wybory są tajne? Czy nie lepiej by było, gdyby każdy z nas musiał zadeklarować, na kogo głosował?

Wybory równe

głosy wszystkich wyborców powinny mieć tę samą wagę, co oznacza, że przy ustalaniu liczby mandatów należy uwzględnić liczebność danego okręgu wyborczego.

Czy wybory powinny być w tym sensie zawsze równe? Stan Kalifornia liczy 39 milionów mieszkańców, a stan Wyoming niespełna 600 tysięcy. Oba te stany wysyłają do Waszyngtonu po dwóch senatorów. Dlaczego?

Wybory proporcjonalne

zasadę proporcjonalności przyjmuje się przy ustaleniu wyniku głosowania, czyli przeliczenia poparcia wyborców na mandaty parlamentarne

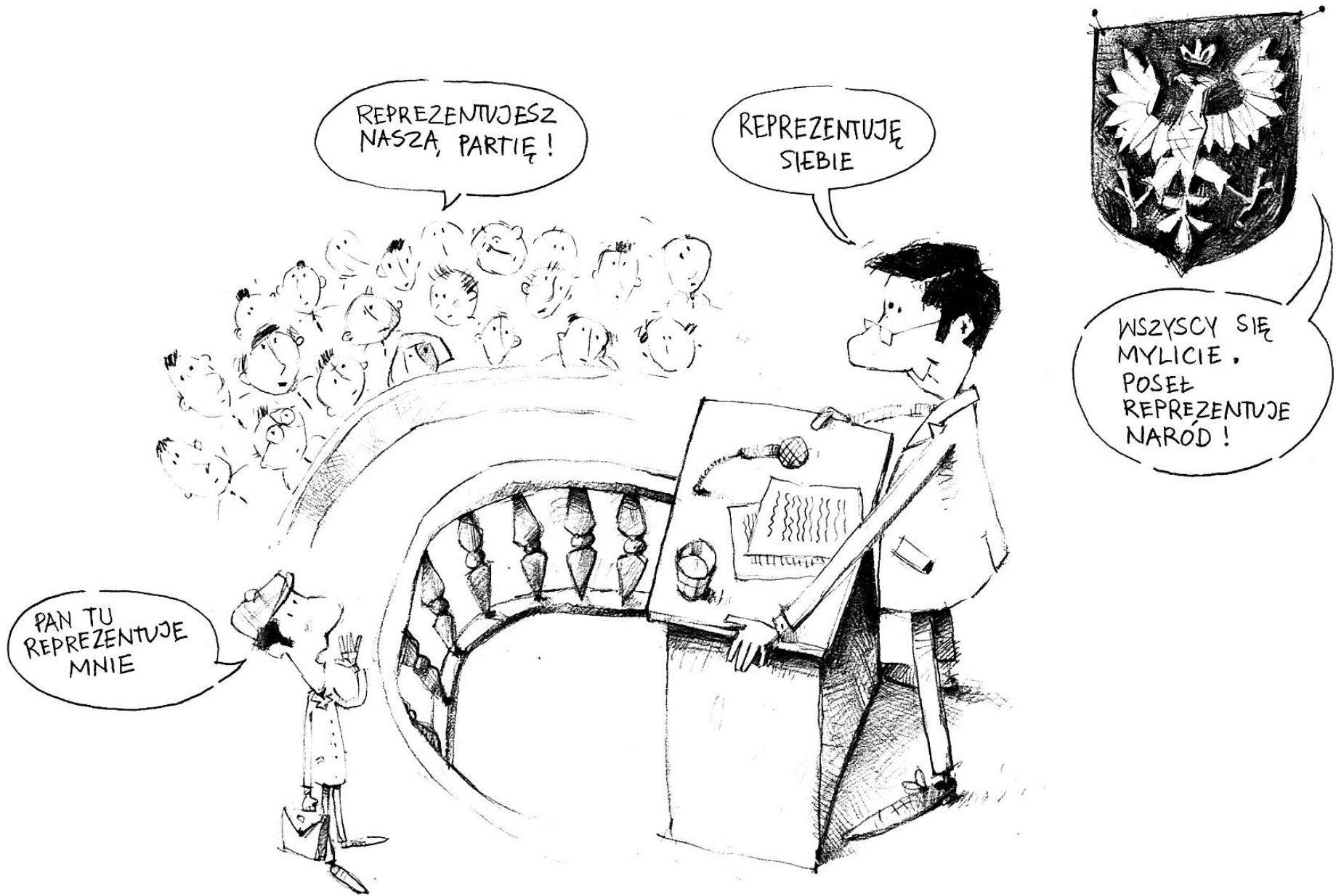
zgodnie z tą zasadą mandaty dzieli się proporcjonalnie do liczby uzyskanych przez poszczególne partie głosów

alternatywą jest zasada większościowa – mandat uzyskuje ten kandydat, który zdobył najwięcej głosów

w Polsce wybory do Sejmu mają charakter proporcjonalny, a do Senatu – większościowy.

Która z tych zasad jest według ciebie bardziej demokratyczna?

Systemy wyborcze

większościowy

proporcjonalny

mieszany

System większościowy

- kraj podzielony jest na okręgi jednomandatowe (w praktyce zdarzają się okręgi wielomandatowe, np. w wyborach do Senatu w Polsce)
- w każdym okręgu mandat uzyskuje zwycięzca, czyli ten, kto uzyskał największą liczbę głosów
- system może opierać się na zasadzie większości bezwzględnej lub względnej.

System ten stosuje się w:
Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Kanadzie, Indiach (zasada większości względnej) oraz Francji (bezwzględnej)

System proporcjonalny

- okręgi są wielomandatowe, a liczba uzyskanych przez daną partię miejsc w parlamencie zależy od rozmiaru poparcia wyborców
- wyborcy głosują na listy partyjne
- aby zminimalizować niedostatki systemu, wprowadza się pewne mechanizmy prawne, które promują silniejsze ugrupowania, a także odpowiedni sposób przeliczania głosów oraz zasadę progu wyborczego
- zgodnie z tą zasadą, partie, które nie uzyskały ustalonego poparcia, nie biorą udziału w podziale mandatów (w Polsce próg wynosi 5%, a dla koalicji kilku partii aż 8%).

System ten stosuje się
w większości krajów
europejskich.

System mieszany

- łączy zasadę większościową i proporcjonalną
- w Niemczech; każdy wyborca ma dwa głosy – jeden oddaje na listę partyjną, drugi na kandydata wybieranego w okręgu jednomandatowym
- podobne reguły obowiązują we Włoszech i w Japonii.

UWAGA: Każdy z tych systemów ma odmienny wpływ na liczbę partii, na ich strategię, a co za tym idzie na sposób prowadzenia kampanii!

Spróbuj powiązać ze sobą systemy partyjne (dwu- i wielopartyjny) i wyborcze (większościowy i proporcjonalny). Które twoim zdaniem logicznie się ze sobą łączą? Dlaczego?

Wybory parlamentarne

zasady określa Kodeks wyborczy, z 5.01.2011

wybory odbywają się w okręgach wyborczych; okręgi dzielą się na obwody głosowania

wybory poprzedza kampania wyborcza, która kończy się 24 godziny przed dniem wyborów (tzw. cisza wyborcza)

wybory przeprowadzają obwodowe komisje wyborcze; po przeliczeniu głosów, wyniki przekazują do komisji okręgowej i ogłaszają publicznie

ostateczne wyniki wyborów podaje Państwowa Komisja Wyborcza.

Kampania, czyli co?

1. W jaki sposób kandydaci próbują przekonać do siebie wyborców? Jakimi kanałami próbują do nich dotrzeć? Jakie techniki reklamowe stosują?
2. Czy kandydat powinien przekonywać wszystkich wyborców, czy tylko swój elektorat?
3. Skąd kandydat wie, czego chcą wyborcy?
4. Co to jest kampania negatywna?
5. Skąd wziąć pieniądze na kampanię? Czy partie powinno finansować państwo, czy powinny finansować się same?
6. Czy media powinny popierać „swoich” kandydatów?

Wybory prezydenckie

- termin wyborów prezydenckich wyznacza marszałek Sejmu
- kandydatem może zostać obywatel Polski, który ukończył 35 lat i korzysta z pełni praw wyborczych oraz został zgłoszony przez przynajmniej 100 tys. obywateli
- wybory organizuje i nadzoruje Państwowa Komisja Wyborcza
- mają one charakter większościowy bezwzględny – wybrany na prezydenta zostaje ten kandydat, który otrzymał więcej niż połowę ważnie oddanych głosów
- jeśli w pierwszej turze głosowania żaden z kandydatów nie zdobędzie takiej większości, po dwóch tygodniach przeprowadza się ponowne głosowanie (druga tura) z udziałem dwóch kandydatów, którzy uzyskali najwięcej głosów.

Pałac Namiestnikowski na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie, od 1994 roku rezydencja Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Przed pałacem stoi pomnik księcia Józefa Poniatowskiego dłuta Bertela Thorwaldsena.

UWAGA: W Polsce wielu analityków wskazuje na problem z rolą prezydenta. Z jednej strony ma on silny mandat społeczny, z drugiej relatywnie niewielkie kompetencje.

Wyjaśnij
politykę

KOSS oraz Przewodnik
obywatelski

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

Referendum

- referendum to głosowanie, w którym obywatele sami podejmują decyzję w jakiejś ważnej dla państwa kwestii
- rozróżnia się m.in. referenda ogólnokrajowe i lokalne
- decyzję o przeprowadzeniu referendum ogólnokrajowego podejmuje Sejm albo prezydent (za zgodą Senatu)
- referendum to organizuje i nadzoruje Państwowa Komisja Wyborcza
- ze względu na moc prawną, wyróżniamy referendum wiążące (jego wynik jest wiążący dla władz) oraz referendum mające charakter konsultacyjny (przeprowadzane przed podjęciem decyzji przez władze)
- formą demokracji bezpośredniej w innych krajach są także: inicjatywa ludowa, plebiscyt oraz głosowanie przez internet.

Głosowanie ludowe

Niektórzy twierdzą, że referenda są lepszym, prawdziwie demokratycznym sposobem podejmowania decyzji politycznych i chcą, by organizowano je częściej oraz żeby politycy byli związani ich wynikiem.

Inni uważają, że w takich warunkach stałyby się natychmiast elementem politycznej gry i uniemożliwiły sprawne rządzenie państwem. Jakie jest twoje zdanie? Uzasadnij swoją opinię.

Głosowanie – zawsze dobry pomysł?

1. Czy każda sprawa może stać się przedmiotem referendum? Jeśli nie, to dlaczego?
2. Czy większość zawsze może narzucić swoją wolę mniejszości, nawet jeśli ma ogromną przewagę, powiedzmy 90 procent do 10?
3. Jak mamy ustalić, co może być przedmiotem głosowania, a co nie?
4. Jak w demokracji zabezpieczyć prawa mniejszości?

Wybory i co dalej?

Dzień wyborów nie kończy procesu zmiany władzy. Równie ważne jest to, co następuje potem. Natychmiast rodzą się pytania:

- Czy przegrani zaakceptują swoją porażkę? Czy uznają wybory za uczciwe?
- Jeśli przegraną jest partia lub kandydat rządzący, to czy zgodzą się na pokojowe przekazanie władzy?
- Co zrobić, gdy uczestnicy wyborów uznają je za nieuczciwe i odmówią uznania wyniku?
- Dlaczego uznanie porażki jest tak ważne?

Kiedy demokracja jest zagrożona?

Daniel Ziblatt i Steven Levitsky w swojej książce *Tak umierają demokracje* wyróżniają cztery cechy, które sugerują, że danemu politykowi z demokracją nie jest po drodze.

1. Odrzucenie w czynach bądź słowach demokratycznych reguł gry.
2. Odbieranie legitymizacji przeciwnikom (twierdzenie, że nie są pełnoprawnymi obywatelami, a z przeciwników stają się wrogami).
3. Tolerowanie przemocy lub zachęcanie do niej.
4. Gotowość do ograniczenia wolności obywatelskich swoich przeciwników, w tym mediów, które są wobec niego krytyczne.

NA RAZIE MIELIŚMY
TU DEMOKRACJĘ, ALE MOŻEMY ZARAZ
SPRÓBOWAĆ CZEGOŚ INNEGO.

Słowniczek obywatelski

WYBORY – metoda wyłaniania przedstawicieli narodu lub osób, które mają pełnić ważne funkcje publiczne (np. prezydenta, burmistrza). Szczególny charakter mają wybory powszechne, w których mogą wziąć udział wszyscy obywatele. W państwie demokratycznym mówi się czasem o wyborach pięcioprzymiotnikowych, gdyż są one powszechne, równe, bezpośrednie i proporcjonalne oraz odbywają się w głosowaniu tajnym. W Polsce wybory parlamentarne odbywają się co cztery lata, a samorządowe i prezydenckie – co pięć lat.

REFERENDUM – bezpośrednie głosowanie ogółu obywateli w istotnej kwestii publicznej. Referendum można przeprowadzić nie tylko na poziomie krajowym (np. w sprawie zatwierdzenia lub odrzucenia projektu ustawy), ale także lokalnym wśród mieszkańców gminy, powiatu lub województwa (np. sprawie odwołania organu stanowiącego, samoopodatkowania się mieszkańców na cele publiczne).

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

Dziękujemy za uwagę!

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej

ul. Noakowskiego 10
00-666 Warszawa

www.ceo.org.pl

www.blog.ceo.org.pl

Wyjaśnij
politykę

KOSS oraz Przewodnik
obywatelski

Kontakt

koss@ceo.org.pl

Rysunki: Julian Bohdanowicz (slajd 32), pozostałe
Piotr Rychel

Źródła materiałów :

- *KOSS. Wiedza o społeczeństwie w szkole podstawowej*, Warszawa 2018 (nr dopuszczenia 929/2018)
- *Przewodnik obywatelski. Wiedza o społeczeństwie w liceum i technikum – zakres podstawowy. Cz. 1*, Warszawa 2019 (nr dopuszczenia: 1031/1/2019)
- oraz materiały edukacyjne CEO